

RECENZJA

pracy doktorskiej Pani mgr Pauliny Siejka-Wieczeryckiej pt.: „Zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu w prawie karnym” – napisanej pod kierunkiem naukowym Pana profesora Przemysława Palki, Olsztyn 2016.

Uzupełnienie katalogów kar zasadniczych (głównych) o kary dodatkowe (czy środki karne) nie jest właściwością dopiero współczesnych ustawodawstw karnych. Znały ten zabieg już Kodeks Karzący Królestwa Polskiego z 1818r. (art. 43). Natomiast potrzeba refleksji teoretyczno-prawnej, głównie gdy chodzi o kary dodatkowe, była traktowana do niedawna na marginesie, szczególnie zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu nie cieszył się większym zainteresowaniem nauki. Tym bardziej po macoszemu traktowano problem odpowiedzialności za naruszenie tego zakazu. Osobiście kwestię tą opisałem w 1979r., a więc przeszło 40 lat temu. W efekcie nie mamy dotąd monograficznego opracowania na ten temat. Gdy uwzględnić przy tym, że ostatnie wyniki badań aktowych tego problemu autorstwa L. Paprzyckiego zakończono na 1981r. – to trzeba z zadowoleniem przyjąć podjęcie przez Autorkę tego zagadnienia.

Oczywiście nie tylko sam wybór tematu zasługuje na uznanie, ale przede wszystkim sposób, treść wywodów oraz forma jego omówienia w pracy doktorskiej. Jest to wartościowe dzieło, spełniające kryteria pracy doktorskiej, skoro:

1. W wielu kwestiach Autorka ma swoje, z reguły krytyczne stanowisko wobec funkcjonujących opinii i przyjętych rozwiązań prawnych, i poglądy te należy podzielić, gdy np. Doktorantka krytykuje użycie w art. 41 § 1 kk liczby mnogiej w odniesieniu do „zagrożenia dobrom prawnym”, czy wytyka brak wyodrębnienia w nim „funkcji publicznej”, czy też gdy krytycznie ocenia tzw. prawne skutki skazania (s. 194).
2. Wykonane przez Autorkę badania aktowe obnażyły błędy, jakie popełnia się w praktyce sądowej w odniesieniu do stosowania tego środka karnego, a więc np.:
 - sądy orzekają niejednokrotnie nieznaną prawu zakaz, a mianowicie „zakaz pełnienia określonej funkcji”,
 - przy nakładaniu zakazu nie zostaje określony rodzaj wykonywanego zawodu lub zajmowanego stanowiska,
 - sądy nie wykazują związku pomiędzy orzeczonym środkiem karnym, a popełnionym przestępstwem,
 - czy wreszcie sądy nie wykorzystują w pełni możliwości orzekania tego zakazu na okres sięgający do 15 lat.

Ustalenia te to kolejna wartość tej pracy. Szkoda, że błędów tych nie wyeksponowano poświęcając im osobny rozdział pracy.

3. Praca ma oryginalny charakter, wypełnia lukę w naszym piśmiennictwie prawnokarnym.

4. Praca jest doskonale udokumentowana:

a) bibliografia liczy 379 pozycji (tyle, że nie wiadomo, czy to wykaz wykorzystanej literatury, czy też prac w ogóle, związanych z tematem pracy,

b) wykorzystano 74 akty prawne,

c) przywołano 112 orzeczeń sądowych,

d) na potrzeby badania praktyki zapoznano się (o czym świadczą podane sygnatury akt), z: 27 aktami Sądu Rejonowego w Olsztynie, 21 aktami z Sądu Rejonowego w Szczytnie i 10 aktami z Sądu Okręgowego w Olsztynie,

e) zebrany materiał przywoływano w pracy w 801 przypisach.

5. Układ pracy oparto na koncepcji tzw. mieszanej, tzn. że rozważania teoretyczno-prawne uzupełniono ustaleniami dokonanymi w toku badań aktowych. W efekcie Autorka nie wyodrębniła wątku badawczego, ale nie można z tego powodu stawiać Jej zarzutu, choć osobiście uważam, że nastąpiło to ze szkodą dla całości rozważań tym bardziej, że znajdujemy w pracy wyodrębnioną i wzorowo przedstawioną metodologię badań. Zaprezentowano w niej problemy badawcze (główny i szczegółowy), hipotezy badawcze (główną i odpowiadające problemom – 14 hipotez szczegółowych) oraz 4 metody badawcze. Niedosyt takiego podejścia do badań rekompensuje 10 tabel i 4 wykazy. Za rozwiązaniem przyjętym przez Autorkę przemawia jednak temat pracy, który *expressis verbis* odnosi się tylko do wątku teoretyczno-prawnego. Odnosząc się do poszczególnych elementów układu pracy stwierdzam, że ujęto je w miarę klarownie. Stąd wywody rozpoczęto od rodowodu i ewolucji tego środka karnego, następnie omówiono obecne podstawy prawne jego orzekania, kolejne zaś wywody to umiejscowienie ich w systemie środków penalnych, granice wymiaru oraz zakazy te w innych normatywnych modelach odpowiedzialności. Gross wywodów cechuje wyjątkowa wnikliwość i dociekliwość, świadczą choćby o tym 1) rozważania prawno-historyczne; 2) treść rozdziału II, w którym Autorka analizuje zgodność tego środka karnego z prawem do pracy uregulowanym w kodeksie pracy i konstytucyjnie gwarantowaną wolnością wyboru i wykonywania zawodu; 3) czy np. omówienie zakazu zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu w prawie karnym szczególnie na tle innych środków karnych (rozd. IV, ust. 2 i 4). Dowodzą one dogłębnego rozeznania problemu. Są poprawne merytorycznie i logicznie. Wydając pracę drukiem – proponowałbym Autorce rozważenie pewnych zmian w układzie pracy. Przede wszystkim wyeksponować aparaturę pojęciową (wyłączając ją z zagadnień wprowadzających i umieścić przez rozdziałem I; osobne rozdziały poświęcić 1) funkcjom i celom omawianego środka karnego (rozd. IV pkt 3), 2) konsekwencjom niestosowania się do orzeczonego zakazu (rozd. V pkt 7) i 3) zakazom –

a innym środkiem karnym oraz zakazom w innych aktach prawnych (rozdz. IV pkt 4 i rozdz. VI).

6. Wzorowe jest zakończenie pracy (a w istocie jej podsumowanie), które jest rzetelnym rozliczeniem się z oceny trafności przyjętych hipotez. Na 14 hipotez szczegółowych – potwierdziły się tylko 4. w efekcie weryfikacja hipotez szczegółowych potwierdziła hipotezę ogólną. Tym samym Autorka wykazała, że środki karne związane z wykonywaniem pracy zarobkowej powinny pozostać w katalogu środków karnych choćby dlatego, że żaden inny środek reakcji prawno-karnej nie byłby w stanie ich zastąpić.

Jednocześnie Autorka jest krytyczna wobec obecnego kształtu tego zakazu w kodeksie karnym. De lege ferenda zaproponowała nowe brzmienie przepisu art. 41 § 1 kk (s. 201-202), sprowadzające się w istocie do rozszerzenia zakazu o zakaz pełnienia określonej funkcji publicznej. Z koncepcją Autorki całkowicie się zgadzam. Jest ona w pracy dobrze uzasadniona. Tym samym praca Autorki nie jest tylko „sztuką dla sztuki”, nie jest tylko formalnym uzupełnieniem luki wydawniczej, ale jest przedsięwzięciem bardzo wartościowym dla nauki i praktyki legislacyjnej.

UWAGI

1. Razi sprzeczność określenia przedmiotu pracy na s. 8 i s. 201. Na s. 8 stwierdzono, że przedmiotem jest analiza tego środka w prawie karnym – w aspekcie teoretycznym, danych statystycznych i badań sądowych. Lektura dalszych stron pracy – od s. 8 do s. 200 potwierdza w całości realizację tak określonego przedmiotu. Tymczasem w Zakończeniu, na s. 201 zaskakuje informacja, że przedmiotem był „opis i analiza funkcjonowania w praktyce orzeczniczej tego środka karnego” To wszystko nie współgra i nie naprawia tej sytuacji zdanie drugie na s. 201, jako że jest sprzeczne ze zdaniem pierwszym.
2. W wielu miejscach styl wymaga korekty. Przykładowo na s. 204 Autorka pisze: „sądy nie wykorzystują w pełni **danej tej** możliwości”. Czy np. w każdym przypadku omawiania treści hipotezy i pytań szczegółowych określanych jako „dwunaste” jest niezręcznie określone. Jest bowiem, „pozbawianie prawa wykonywania zawodu karą dyscyplinarną” – zamiast bardzo czytelnego opisu, np. „pozbawienie prawa wykonywania zawodu jako kara dyscyplinarna”.
3. Autorka nie ustrzegła się błędów maszynowych, np. na s. 25 jest, że Kodeks Karzący Królestwa Polskiego uchwalono w 1918r. (zamiast w 1818r.).
4. Niektóre stwierdzenia w pracy budzą wątpliwości, np. że Kodeks Tagancewa obowiązywał na terenie Królestwa Polskiego od 1917r. – s. 27. Kodeks ten wprowadzono bowiem już w 1915r., a w 1917r. – Tymczasowa Rada Stanu Królestwa Polskiego uznała go za formalnie za obowiązujący.

5. Na dobrą sprawę nie wiadomo, ile akt sądowych zbadano. Na s. 17 jest mowa o 68 sprawach, w Wykazie (zamieszczonym na końcu pracy, s. 241-243), jest ich tylko 58.
6. Autorka uwzględniła w pracy główne orzeczenia sądowe odnoszące się do tego zakresu i ogłoszone glosy. Z oczywistych względów nie mogła wykorzystać glosy Jerzego Kuleszy, zamieszczonej w „Prokuraturze i Prawie” jako że ukazała się ona w nr 12 z grudnia 2015r. – a dotyczy wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi, który Autorka przywołała w pracy. W przypadku druku – proponuję Autorce wykorzystanie i tego głosu na ten temat.
7. W notatce Krakowskich Zeszytów Sądowych z 2014r. (Nr 11, poz. 46) do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 27 listopada 2013r. wyrażono pogląd, że nie można podzielić tezy wyroku, jakoby nie zajmowanie danego stanowiska lub nie wykonywanie danego zawodu – uniemożliwiało orzeczenie zakazu zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu. Na dowód tego, autorzy tej notatki powołali się na możliwości orzekania zakazu prowadzenia pojazdu mechanicznego przez osobę, która nie ma jeszcze (w dniu wyroku) prawa jazdy. Nie chodzi – jak stwierdzili – o odebranie dokumentu, ale o powinność powstrzymywania się od wykonywania określonego zawodu, czy objęcia stanowiska. Tego sporu Autorka nie dostrzegła, choć sam problem zna i poprawnie go rozwiązała (zob. np. s. 41-42).

Reasumując

1. Podniesione uwagi mają z natury charakter formalno-techniczny lub są efektem nieprzeczytania pracy przed jej oddaniem recenzentowi. Nie wpływają one na moją ocenę pracy, która jest pracą dobrą, wartościową dla nauki i praktyki. Warto więc – po ewentualnych poprawkach i uzupełnieniach – ją opublikować.
2. Praca doktorska Pani Pauliny Siejka-Wieczerzyckiej, pt.: „Zakaz zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu w prawie karnym” odpowiada warunkom stawianym przez art. 13 ustawy z dnia 14.04.2003r. o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.).
3. Wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Pauliny Siejka-Wieczerzyckiej do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

Profesor dr hab. Bogusław Sygii